

*Рябова К. О.,**кандидат юридичних наук,**старший викладач кафедри англійської мови**Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій**<https://orcid.org/0009-0006-6455-3845>*

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОСЛУГ ТА ПОСТРЕДАГУВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Ця стаття присвячена темі застосування міжнародних стандартів при наданні послуг перекладу та постредагування машинного перекладу. Стаття являє собою аналіз міжнародних стандартів ISO, що стосуються перекладу та постредагування МП, в т.ч. стандартів ISO 18587:2017 та ISO 17100:2015. Проведено дослідження питання обов'язковості застосування європейських та американських стандартів на території України. Обумовлено необхідність створення єдиного національного стандарту перекладацьких послуг та послуг постредагування МП. У статті підтверджено, раніше висунута точка зору, що при наданні послуг перекладу більшість стандартизованих матеріалів є стандартами де-факто; тобто використовуються за згодою в усій галузі, навіть якщо вони не мають жодного офіційного статусу та не обов'язково пройшли через офіційний процес формалізації. Проаналізовано вимоги, що, відповідно до міжнародних та національних стандартів висуваються до окремих спеціалістів галузі перекладу, наявність відповідних компетенцій та кваліфікації. Особливо приділено увагу кваліфікації викладача в окремій спеціфичній галузі та/або галузях на прикладі юридичного перекладу, наприклад, необхідності отримання таким спеціалістом визнаного ступіня у галузі перекладу та ступіня післядипломної освіти в галузі права у вищому навчальному закладі. Узагальнено відмінності, що містяться в вітчизняних галузевих стандартах, зокрема, СТТУ АПУ 001-2000, що також містить вимоги до кваліфікації та компетентності перекладача. Проведено дослідження кола суб'єктів, що приймають участь у правовідносинах, що виникають на підставі усного чи письмового договору постредагування МП, згідно ISO 18587 та ISO 17100, форми договору, при оформленні відносин між сторонами при наданні послуг перекладу та/або постредагування МП. Проведено аналіз необхідності отримання суб'єктом відповідного сертифікату дотримання стандарту.

Ключові слова: міжнародні стандарти, постредагування, машинний переклад, переклад, компетенції перекладача, кваліфікації перекладача.

Актуальність проблеми. У результаті розвитку нових технологій і стирання економічних кордонів, перекладацькі послуги також вийшли за межі географічних кордонів. В умовах глобалізації важливо вміти швидко адаптувати не тільки бізнес [1, 33], але і освітні процеси до підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з тим, що з року в рік конкуренція на ринку перекладацьких послуг зростає [2], до перекладачів та компаній, що надають послуги перекладу (бюро перекладів, окремі позаштатні перекладачі або пост-редактори) вису-

ваються все більші вимоги до компетенцій, рівня освіти виконавців та відповідності міжнародним стандартам. Важливо мати викристалізовану систему вимог та цінностей у професії перекладача, яка була б орієнтиром і для закладів вищої освіти [3]. Актуальність даної статті обумовлена відсутністю єдиного національного стандарту перекладацьких послуг та постредагування МП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема машинного перекладу та постредагування МП вже не перше десятиріччя переймаються вчені і практики усього світу, так, зокрема можна відмітити М. Popiołek [4], G. Stankevičiūtė [5], R. Kasperavičienė [5], J. Horbačauskienė [5], А. С. Ольховську [2], Л. Маковійчука [6], Н. В. Пушик [7] та ін. Питанням нормативно-правового регулювання та стандартизації послуг перекладу і безпосередньо стандартизації постредагування машинного перекладу приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: М. В. Романюха [8], Y. Wang [9], Z. Zainurrahman [10], M. Barros [11] досліджував забезпечення якості та практику оцінки письмового та усного перекладу з точки зору стандартів ISO. Окремі вчені розглядають стандарти перекладацької діяльності з точки зору їх корисності при підготовці майбутніх фахівців, як то S. Katarzyna [12], A. Olkhovska [13], I. Frolova [13], С. М. Амеліна [14], Р. О. Тарасенко [14], В. Д. Ігнатенко. Особливо слід відмітити вчених, які займаються дослідженням захисту інформації в ході перекладацької діяльності з застосування професійних електронних ресурсів, як, наприклад, Л. Г. Матвієнко [15].

Визначення мети та основних завдань дослідження. Прогрес у сфері штучного інтелекту (AI) і нейронного машинного перекладу спричинив небувалий підйом у галузі машинного перекладу (МП) та направив її у сторону більш природного звучання [6, 67]. Не секрет, що результат МП, а точніше, «необроблені вихідні дані», залишається далеким від досконалості [7, 172] та, відповідно, для досягнення високого рівня та якісних результатів вимагає постредагування людиною.

Якість результату перекладу, здійсненого за допомогою систем МП нижча, ніж якість, створена людиною-перекладачем [13, 48]. ISO 18587:2017 – це перший міжнародний стандарт, розроблений для постредагування результатів машинного перекладу, і фактично це єдиний стандарт, який стосується МП. Не дивлячись на те, що при впровадженні цього стандарту постачальники послуг перекладу а, іноді, і клієнти стикаються з деякими технічними проблемами [5, 80], окремі технології та інструменти підтримують процеси та вимоги,

викладені в ISO 18587:2017 [16] та інших ключових стандартах ISO. Зазначений стандарт не лише встановлює компетенцію та кваліфікацію пост-редакторів, але й охоплює основні аспекти послуг пост-редагування, а також забезпечує керівництво та основу для фактичного процесу. Метою даної статті є огляд окремих міжнародних стандартів, їх вимог та сфери застосування; дослідження важливості таких стандартів для пост-редагування МП, а також ключові аспекти сертифікації за цим стандартом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стандарти є нормативними документами, що розробляються організаціями з розробки стандартів (Standards Development Organizations – SDO), такими як ISO. На практиці вони можуть мати різний характер і зміст. Деякі з них є термінологічними посиланнями, які встановлюють спільні терміни та визначення для технічної області. Інші стандарти скоріше описують еталонну структуру, яка може виявитися корисною для запуску нових видів діяльності або раціоналізації існуючих.

Стандартизація в Україні відбувається як на основі вітчизняних наукових досліджень, знань і практики, так і на основі міжнародно прийнятих стандартів. Затвердження міжнародних стандартів в якості національних може пришвидшити досягнення національною продукцією міжнародно визнаної відповідності призначеності, сумісності, взаємозамінності та безпечності, а також посприяти виходу її на міжнародні ринки [17, 34].

При наданні послуг перекладу більшість стандартизованих матеріалів, насправді, є стандартами де-факто: даними, інструментами чи методологією, які використовуються за згодою в усій галузі, навіть якщо вони не мають жодного офіційного статусу та не обов'язково пройшли через офіційний процес формалізації. Одним із завдань стандартизованого оцінювання є забезпечення визначення використовуваних показників у спосіб, який не залишає місця двозначності, особливо коли підписується контракт B2B [18].

Нормативно-правовими актами, що регламентують вимоги до якості послуг перекладу та кваліфікаційні вимоги до перекладача є європейські стандарти ISO [14, 64]. Стандарти ISO були прийняті як національні стандарти більш ніж 50 національними органами по стандартизації, деякими організаціями ООН. Україна, починаючи з 2009 року також долучилася до цього процесу [19].

Ідея досягнення та узгодження спільних стандартів якості перекладу не є новою. До недавнього часу, а точніше, до 2017 року, ISO 17100:2015 [20] був ключовим стандартом якості для послуг перекладу, зосереджуючись на перекладі людиною та основних процесах і вимогах до залучених ресурсів. У цьому стандарті чітко зазначено, що він стосується лише перекладу, виконаного людиною, і жодним чином не поширю-

ється на якість машинного перекладу, будь то необробленого чи постредагованого, або на якість систем машинного перекладу. Отже, діяльність постачальників послуг письмового перекладу регламентує стандарт ISO 17100:2015 (en) “Translation services – Requirements for translation services”, який прийшов на зміну стандарту EN 15038:2006. Особливо наголошується на тому, що стандарт створено саме стосовно письмового перекладу, він не стосується постобробки машинного перекладу [8, 165]. Окрім того, суб'єкти, що надають послуги перекладу мають керуватись стандартами ISO 18841 – стандарт, який регламентує послуги усного перекладу, що включає в себе вимоги до професійної компетенції, кваліфікації та етики перекладачів, а також ISO 9001 – це універсальний стандарт системи керування якістю, особливістю його є те, що він застосовується у будь-якій галузі, включаючи послуги перекладу.

Окрім того, існує ряд американських стандартів ASTM, розроблений Міжнародним технічним комітетом ASTM F43 з мовних послуг і продуктів, зокрема наступні стандарти: F1562 Standard Guide for Use-Oriented Foreign Language Instruction; F2089 Standard Practice for Language Interpreting; F2575 Standard Guide for Quality Assurance in Translation; F2889 Standard Practice for Assessing Language Proficiency; F3130 Standard Practice for Language Service Companies та ASTM WK54884, Standard Practice for Linguistic Quality Assessment Framework [21].

Загальноєвропейський стандарт BS EN ISO 17100:2015 встановлює вимоги тільки для однієї зі сторін перекладацького процесу, а саме для тих, хто надає перекладацькі послуги. Натомість, особливість американського стандарту ASTM F2575-06 полягає в тому, що він визначає параметри якості надання перекладацьких послуг через регулювання відносин між усіма учасниками перекладацького процесу (замовниками, перекладачами) [14, 65].

Відповідь на питання, які стандарти є обов'язковими для виконання на території України, ми можемо отримати проаналізувавши Господарський кодекс України та Роз'яснення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з питань застосування стандартів, у тому числі в зв'язку зі скасуванням у 2015 році міждержавних стандартів (ГОСТ). Пункт 4 частини другої статті 4 та частині першої статті 23 Закону «Про стандартизацію» закріплено принцип добровільного застосування національних стандартів (див. табл. 1), тобто національні стандарти застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Після прийняття національним органом стандартизації проекту національного стандарту, який розроблено відповідно до встановлених процедур, він становиться національними стандартом, який застосо-

Таблиця 1

Стандарти якості перекладацьких послуг імплементовані в Україні

№ з/п	Назва	Аналог ISO
1.	ДСТУ EN ISO 17100:2017 (EN ISO 17100:2015, IDT; ISO 17100:2015, IDT)	ISO 17100:2015
2.	ДСТУ 4309: 2004 (ISO 2384:1977, MOD)	ISO 2384:1977
3.	ДСТУ ISO 860:2018 (ISO 860:2007, IDT)	ISO 860:2007
4.	ДСТУ ISO 24616:2017 (ISO 24616:2012, IDT)	ISO 24616:2012
	ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)	ISO 9001:2015

Джерело: <http://katalog.uas.org.ua/page1.php>

ується безпосередньо чи шляхом посилання на нього в інших документах. Функції національного органу стандартизації покладено на Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» [22]. Галузеві нормативні документи також застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Законодавством передбачено, що за умови добровільності застосування стандарту, але з метою мати будь-які інструкції, правила тощо, які впорядковують діяльність у той чи іншій сфері, може застосовуватися не чинний стандарт (національний стандарт), якщо на нього не передбачається робити посилання у відповідній сфері діяльності. Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що виробники можуть застосовувати стандарти, які ще не є національними, у своїй господарській діяльності та для своїх професійних потреб як звичайні інструкції, правила тощо, але не можуть робити посилання на такі стандарти, тому що вони не є чинними та не визнані національним органом стандартизації.

Стандарти розроблені Асоціацією перекладачів України – СТУУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги» присвячені безпосередньо сертифікації перекладачів, процесу сертифікації, органам, що мають право на його проведення, опис кваліфікаційного іспиту та кваліфікаційні вимоги до усних та письмових перекладачів, та СТУУ АПУ 002-2000 «Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг», який стосується діяльності перекладача і перекладацьких агенцій [3].

ISO 18587 – це документ, що містить вимоги до процесу повного постредагування результатів машинного перекладу та компетенції постредакторів. В стандарті виділено ряд переваг МП, як то можливість перекладати матеріали, які інакше не можна перекласти, можливість зменшити витрати на переклад і можливість прискорити запуск продуктів на певних ринках. Однак не існує жодної системи МП з результатом, який можна було б кваліфікувати як результат перекладу, виконаного людиною (*output of human translation*), і, отже, кінцева якість результату перекладу все ще залежить від перекладача-людини і від її компетенції в постредагуванні.

В ISO 18587 визначено окремі терміни та поняття, якими слід керуватись в процесі постредагування МП та при укладенні договорів на виконання перекладу та/або здійснення постредагування МП, такі як машинний переклад (МП), що є автоматичним перекладом тексту з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютерної програми; вихідні дані машинного перекладу (MT output), що, власне, є результатом (result) машинного перекладу; система машинного перекладу (machine translation system) як технологія, що використовується для виконання машинного перекладу.

Окремої уваги заслуговує визначення поняття постредагування (post-edit), що включає в себе редагування (edit) та виправлення (correct). Різновидами постредагування є повне постредагування (full post-editing) та легке постредагування (light post-editing).

ISO 18587 розділяє типи мов, що є об'єктом перекладу на наступні: вихідна мова (source language), мова перекладу (target language), природна мова (natural language), контрольована природна мова (controlled natural language) та контрольована мова (controlled language).

Наступне поняття, яке також обов'язково треба брати до уваги при здійсненні постредагування текстів це «локаль» (locale) – набір характеристик, інформації чи умовностей, характерних для мовних, культурних, технічних і географічних умовностей цільової аудиторії.

Коло суб'єктів, що приймають участь у правовідносинах, що виникають на підставі усного чи письмового договору постредагування МП, згідно ISO 18587 складають: споживач послуг (client, customer) – це особа або організація, яка замовляє послугу в постачальника послуг перекладу (TSP) за офіційною угодою (by formal agreement); перекладач (translator); редактор (reviser); пост-редактор (post-editor); постачальник послуг перекладу (translation service provider – TSP); project manager (керівник проекту) – особа, яка керує певними аспектами проекту перекладу чи постредагування та несе відповідальність за процес постредагування.

Постредагування виконується на підставі вихідних даних МТ з метою перевірки його точності, зрозумілості, покращення, надання йому більшої читабельності та виправлення помилок. Вміст вихідної мови можна попередньо відредагувати перед машинним перекладом, процес попереднього редагування також описано в Додатку С до ISO 18587. Постредагування відрізняється від перекладу, оскільки тут включено три тексти: вихідний текст, результат МТ і кінцевий цільовий текст.

Є два основні рівні постредагування, легкий і повний; їх використання залежить від мети перекладу та вимог замовника (споживача). Процес постредагування може бути автоматичним або виконаним постредактором людиною. Процес постредагування може відбуватися в середовищі, де є лише текст, що підлягає обробці або в повністю інтегрованому мультимодальному робочому середовищі. Стандарт зазначає, що відредагований текст може бути поданий до пам'яті перекладів (автоматично чи частково), але, в даному випадку слід зважати на право клієнта на захист інформації та керуватись політикою безпеки інформації під час використання спеціального перекладацького програмного забезпечення [23].

Питання захисту конфіденційної інформації під час перекладу є дуже актуальним, оскільки часто несанкціоноване потрапляння інформації компаній, з якими працюють перекладачі в широкий доступ викликає проблеми у роботі фірми, співпраці з партнерами та інвесторами чи втрату іміджу компанії на міжнародному ринку [15]. Необхідним стає моніторинг безпечної взаємодії перекладача та електронних засобів перекладу, електронних ресурсів отримання, систематизації та інтерпретації матеріалів в інформаційному середовищі.

Незалежно від того укладено договір надання послуг перекладу чи постредагування постачальник послуг перекладу зобов'язаний виконати всі умови згідно угоди (finalize an agreement) і зберігати документи, що підтверджують факт укладення угоди. Наприклад, якщо угода укладена в усній формі або по телефону, постачальник підтверджує угоду та її умови письмово (наприклад, листом, факсом або електронною поштою). Угода, як з укладенням договору, так і без (contractual or non-contractual), повинна містити або посилатися на комерційні умови та специфікації проекту. Угода також може містити посилання на ISO 18587 або ISO 17100.

Порівнюючи ISO 18587 з ISO 17100 слід зазначити, що останній створено саме стосовно письмового перекладу, і він не стосується постобробки машинного перекладу, однак

містить окремі норми, що стосуються МП і, відповідно, мають враховуватись перекладачами і постачальниками послуг перекладу. Зокрема, ISO 17100 розрізняє computer-aided translation та machine translation як два окремих поняття. Також, слід звернути увагу на коло суб'єктів згідно ISO 17100, сюди, відносяться: постачальник мовних послуг (language service provider), постачальник послуг перекладу (translation service provider), споживач послуг перекладу (client, customer), перекладач (translator), редактор (reviser), рецензент (reviewer), пруфрідер (proofreader) та project-менеджер (project manager).

ISO 18587 та ISO 17100 містять вимоги до відповідного рівня кваліфікації та компетенцій, яким мають відповідати як перекладачі, так і постредактори, зокрема перекладацька компетенція, лінгвістична та текстова компетенція, компетенція у дослідницькій діяльності, отриманні та обробці інформації, культурна компетенція, технічна компетенція та ін. При цьому СТТУ АПУ 001-2000 також містить вимоги до кваліфікації та компетентності перекладача. Кваліфікація, відповідно до СТТУ АПУ 001-2000, – це підтвердження наявності підготовки, професійних знань, майстерності та досвіду, що дають можливість персоналу належним чином виконувати завдання з перекладу. А до компетентності перекладача відноситься знання мови, що використовуються під час перекладу; методи перекладу; чинної системи координації перекладів; спеціалізації діяльності установи (організації), для якої(ої) виконується переклад; термінології з певної тематики мовами, що використовуються для перекладу; також перекладач має вміння працювати зі словниками, термінологічними стандартами, збірниками, довідниками; знати основи наукового і літературного редагування; граматику і стилістику мови.

За умови дотримання вимог, визначених СТТУ АПУ 001-2000, або ISO 18587, ISO 17100 постачальник послуг перекладу може отримати відповідний сертифікат.

Міжнародний сертифікат ISO 17100-2015 є цінним здобутком для перекладацького підприємства, адже він підтверджує високу якість виконання письмового перекладу, а також те, що чітко встановлені алгоритми роботи над кожним етапом завдання дотримано [8, 167]. Отримання сертифікату ISO для перекладацьких послуг не тільки підвищує рівень довіри клієнтів, відкриває нові можливості для розширення бізнесу на міжнародному рівні, але й є прямою вимогою, у випадку, якщо постачальник послуг перекладу бере участь у публічних закупівлях, оскільки іноді, включений в перелік тендерної документації.

Міжнародний досвід показує, що ті LSP, які були сертифіковані за обома стандартами ISO продемонстрували підвищення продуктивності, жорсткіших робочих процесів і кращих продуктів [11].

Таким чином, можна зробити висновок, що питанню кваліфікації викладача в окремій специфічній галузі та/або галузях приділяється багато уваги в науковій літературі. Тут слід розмежувати власне індивідуальні навички перекладача, якими він користується в процесі перекладу (включаючи всі три етапи: обробка вихідного тексту, перенесення та обробка цільового тексту) і специфічно-галузевих знань. Безумовно, на різних етапах виконання перекладу такі навички та знання можуть взаємодіяти та інтегруватися в єдиний функціонал перекладача.

Для порівняння і підкреслення значущості специфічно-галузевих знань перекладача, звернемось до ISO 20771 [24], що

призначений для впровадження окремими перекладачами, які спеціалізуються на наданні послуг з юридичного перекладу.

Юридичний переклад – це спеціалізація, яка охоплює переклади з потенційними правовими наслідками, пов'язані з законодавством, або спеціалізовані юридичні переклади з точки зору змісту [25, 84], а також контексту (наприклад, юридичні налаштування) [11].

Враховуючи можливі питання відповідальності, ця спеціалізація вимагає від залучених осіб конкретної компетенції, кваліфікації та професійного підходу. У ISO 20771 чітко зазначено, що юридичні перекладачі можуть підлягати певним професійним, конфіденційним і етичним вимогам, авторизації, сертифікації, та/або процедури перевірки безпеки. Компетентнісна вимога полягає в тому, що юридичні перекладачі повинні мати такі компетенції: перекладацька компетентність: здатність перекладати спеціалізований юридичний контент; спеціалізована юридична компетентність: здатність розуміти спеціалізований юридичний контент, створений вихідною мовою, і відтворювати його цільовою мовою; компетентність у дослідженні, отриманні та обробці інформації: здатність ефективно отримувати додаткові спеціальні юридичні знання або вихідні документи та необхідну термінологію розуміти та обробляти спеціалізований зміст вихідної мови, створювати спеціалізований юридичний контент цільовою мовою та критично оцінювати довіру та надійність усіх ресурсів; компетентність у сфері правової культури: здатність використовувати інформацію про стандарти поведінки, системи цінностей, розуміння правових процедур і систем, мовних реєстрів і регіону, які характеризують правову культуру як вихідної, так і цільової мови; технічна компетентність: уміння та навички, необхідні для виконання технічних завдань у процесі спеціалізованого перекладу за допомогою доступу та використання технічних ресурсів, а також використання інструментів, шаблонів, систем електронного підпису, систем безпеки та безпеки даних, баз даних документів і термінології та ІТ-систем, які підтримують процес юридичного перекладу.

Стандарт ISO 20771 вимагає, щоб юридичний перекладач відповідав принаймні одному з п'яти визначених критеріїв з документальним підтвердженням цього, як то отримав визнаний ступінь у галузі перекладу та ступінь післядипломної освіти в галузі права у вищому навчальному закладі; отримав визнаний ступінь у галузі права та має еквівалент принаймні трьох років професійного досвіду повної зайнятості з перекладу документів у сфері права та ін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Відсутність структурованої системи вимог до перекладачів та постредакторів МП, які були б викладені в єдиному національному професійному стандарті і могли б використовуватись як практиками, так і викладачами при підготовці майбутніх фахівців, обумовлює актуальність наукових досліджень даної теми, а поки такого професійного стандарту нема освітні програми враховують вимоги міжнародних стандартів: європейських або американських.

Оскільки сучасний ринок перекладів вимагає перекладу великих обсягів текстів у найкоротші терміни [13, 53], у зв'язку з цим технологіями машинного перекладу користуються все більше постачальників послуг перекладу або замовники самостійно перекладають текст за допомогою систем машинного перекладу і передають тексти перекладачу на постредагування.

Нормативним документом, що встановлює вимоги до процесу редагування та перевірки машинних перекладів є ISO 18587.

Національні та галузеві стандарти застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Нещинний стандарт може застосовуватися добровільно, якщо на нього не передбачається робити посилання у відповідній сфері діяльності як звичайні інструкції, правила тощо.

Література:

- Бондар В., Нудьга А. Вплив глобалізації на міжнародний бізнес. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* / ред. К. О. Бояринова. 2011. С. 33–34. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271411>.
- Ольховська, А. С. Чинники успішного працевлаштування перекладача за фахом : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад» (англійська мова), 2016 / ХНУ імені В. Н. Каразіна. URL: <https://karazinbook.com/sites/default/files/books/olhovska2.pdf>
- Ігнатенко В. Професійні стандарти у підготовці майбутніх перекладачів. 20 берез. 2020 р. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5488/1/Prof_stand.pdf.
- Popiolek M. ISO 20771:2020 overview and legal translator competence requirements in the context of the European Qualifications Framework, ISO 17100:2015 and relevant research. *Lingua Legis*. 2020. Vol. 28. P. 7–40. URL: <http://lingualegis.ils.uw.edu.pl/index.php/lingualegis/article/view/60/49>.
- Stankevičiūtė G., Kasperavičienė R., Horbačiauskienė J. Issues in Machine Translation. *International Journal on Language, Literature and Culture in Education*. 2017. Vol. 4, no. 1. P. 75–88. URL: <https://doi.org/10.1515/llce-2017-0005> (дата звернення: 30.01.2024).
- Маковійчук Л. Штучний інтелект у перекладацькій діяльності. *Філософські виміри техніки* : Зб. тез III Міжнар. наук. конф. молодих уч. та студентів, 16 лют. 2022 р. / ред. А. Криськов. С. 67–68. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39699/2/PDT_2022_Makoviychuk_L-Artificial_intelligence_67-68.pdf.
- Пушик, Н. В., Горда, В. В. (2021). Техніка машинного перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Т. 49 № 2. С. 170–173. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.39>.
- Романюха М. В. Нормування перекладацької діяльності: міжнародний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2020. № 46(3). С. 164–168. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-3.38>
- Wang Y. On Translation Competence and Its Acquisition. *8th International Conference on Humanities and Social Science Research (ICHSSR)*. 2022. P. 470–474. URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220504.085>.
- Zainurrahman Z. Five Translation Competencies. *Zainurrahman's Personal Journal*. 2010. URL: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15609.36961>.
- Barros M. ISO standards and working processes at the United Nations language services: a comparison. <https://hr.un.org/sites/hr.un.org/files/editors/u439/ISO%20standards%20and%20working%20processes.pdf>.
- Katarzyna S. Вплив ринку перекладацьких послуг на підготовку перекладачів. *Spoleczeństwo. Edukacja. Język*. 2016. Т. 3. С. 213–217. URL: <https://www.infona.pl/resource/bwmeta1.element.desklight-4c058bef-f8b4-4b50-b70d-dd2e09f68b2b/tab/summary>.
- Olkhovska A., Frolova I. Using machine translation engines in the classroom: a survey of translation students' performance. *Advanced Education*. 2020. Vol. 7, no. 15. P. 47–55. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.197812> (дата звернення: 30.01.2024).
- Амеліна С. М., Тарасенко Р. О. Орієнтація професійної підготовки перекладачів на вимоги міжнародних стандартів щодо реалізації перекладацьких проектів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Т. 51, № 104. С. 60–66. URL: https://www.researchgate.net/publication/322790612_Orientacia_profesijnoi_pidgotovki_perekladaciv_na_vimogi_miznarodnih_standartiv_sodo_realizacii_perekladackih_proektiv.
- Матвієнко Л. Г. Захист інформації в ході перекладацької діяльності з застосування професійних електронних ресурсів. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3-34>.
- British Standards EN ISO 15587:2017 Post-editing of Machine Translation Output. London, 2017. 32 p.
- Зюба Д., Подвойська О. Мовно-структурні особливості стандартів НАТО на методи випробування: перекладацький аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 61 № 4. С. 30–36.
- Aufrant L. Is NLP Ready for Standardization?. *Findings of the Association for Computational Linguistics: EMNLP 2022*, Abu Dhabi, United Arab Emirates. Stroudsburg, PA, USA, 2022. URL: <https://doi.org/10.18653/v1/2022.findings-emnlp.202> (дата звернення: 30.01.2024).
- Овандер Н. Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-26> (дата звернення: 30.01.2024).
- British Standards EN ISO 17100:2015 Translation Services. Official edition. London, 2015. 30 p.
- ASTM International Technical Committee F43 on Language Services and Products. URL: https://mcsdocs.astm.org/committee-documents/F43_Fact_Sheet_2019.pdf (дата звернення: 30.01.2024).
- Роз'яснення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з питань застосування стандартів, у тому числі в зв'язку зі скасуванням у 2015 році міждержавних стандартів (ГОСТ). 2016. URL: <http://surl.li/yaof> (дата звернення: 30.01.2024)
- Шульга, В. І. Сучасні підходи до трактування поняття інформаційна безпека. *Ефективна економіка*. 2015. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5514>
- British Standards PD ISO/TS 11669:2012 Translation Projects. Official edition. London, 2012. 46 p.
- Клименко І. М., Зоренко І. С. Юридичний текст в аспекті перекладу. *Філологічні студії*. Т. 14. С. 81–90. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268530981.pdf>.
- Радник в сфері державних закупівель. Сертифікація iso: практика органу оскарження. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/sertifikaciya-iso-praktika-organu-oskarzhennya> (дата звернення: 30.01.2024).

Riabova K. Comparative facet of international and national standards for translation services and post-editing of machine translations

Summary. This article is devoted to the topic of application of international standards in the provision of translation services and post-editing of machine translation. The article is an analysis of ISO international standards related to the translation and post-editing of MP, including standards ISO 18587:2017 and ISO 17100:2015. A study was conducted on the issue of mandatory application of European and American standards on the territory of Ukraine. The need to create a single national standard for translation services and post-editing services of MP is determined. The article confirms the point of view previously put forward that when providing translation services, most of the standardized materials are de facto standards; that is, used by consent throughout the industry, even if they do not have any official status and have not

necessarily gone through a formal formalization process. The requirements that, in accordance with international and national standards, are put forward to individual specialists in the field of translation, the presence of relevant competencies and qualifications have been analyzed. Particular attention is paid to the teacher's qualifications in a specific field and/or fields, for example, legal translation, for example, the need for such a specialist to obtain a recognized degree in the field of translation and a post-graduate degree in the field of law at a higher educational institution. The differences contained in domestic industry standards are summarized, in particular, STTU ATU 001-2000, which also contains requirements for

the qualifications and competence of the translator. A study was conducted of the range of subjects participating in legal relations arising on the basis of an oral or written contract for the post-editing of MP, in accordance with ISO 18587 and ISO 17100, the form of the contract, when formalizing relations between the parties in the provision of translation and/or post-editing of MP. An analysis of the need for the subject to obtain a corresponding certificate of compliance with the standard was carried out.

Key words: international standards, post-editing, machine translation, translation, translator competencies, translator qualifications.